

PHILIP ROTH

Operațiunea Shylock

O confesiune

Traducere din limba engleză
și note de Anca Dan

POLIROM
2014

Cuprins

<i>Prefață</i>	9
----------------------	---

I

1. Pipik intră în scenă	13
2. O viață care nu-i a mea	57
3. Noi	87
4. O păcăleală evreiască	133
5. Eu sunt Pipik	183

II

6. Povestea lui	233
7. Povestea ei	288
8. Caracterul necontrolabil al lucrurilor reale	321
9. Falsuri, paranoia, dezinformare, minciuni	380
10. Să nu-ți urăști fratele în adâncul sufletului tău	433

Epilog

Cuvintele nu fac decât să strice lucrurile	479
--	-----

<i>Notă către cititor</i>	541
---------------------------------	-----

Deși din cameră nu se auzea nimic și deși probabil că sosise și plecase, după ce furase ori distrusese deja lucrul după care trebuie să fi venit, eram convins că, în eventualitatea cât de mică a prezenței sale în cameră, ar fi fost o nesăbuință din partea mea să intru neînsoțit. Așa că am dat să mă-ntorc și s-o iau spre scară exact când ușa s-a crăpat și Moishe Pipik a scos capul, ca să vadă ce se întâmplă. De fapt apucasem să iau viteză pe coridor, însă, cum nu voiam să știu cât de frică începuse să-mi fie de el, am rămas locului, ba chiar am făcut câțiva pași spre individ, care stătea pe jumătate în cameră și pe jumătate afară. Ceea ce am văzut când m-am apropiat mai mult m-a șocat atât de tare, încât a trebuit să-mi adun tot curajul ca să nu mă răsucesc pe călcâie și s-o șterg ca din pușcă. Fața lui era fața pe care o văzusem în oglindă în timpul lunilor când o luasem razna rău de tot. Își scosese ochelarii și în ochii lui am revăzut panica mea cumplită de-acum o vară, ochii mei ajunși în starea cea mai înspăimântătoare, într-o perioadă când nu-mi mai stătea mintea decât la felul în care să mă sinucid. Chipul lui oglindea suferința interminabilă care-o băgase în sperieți pe Claire.

— Tu, rosti el.

Atât și nimic mai mult. Pentru el asta era acuzația: eu, care eram eu.

— Intră, zise apoi cu glas stins.

— Nu. Ieși tu. Ia-ți pantofii (nu avea în picioare decât ciorapii, iar cămașa îi ieșise din pantaloni), ia-ți tot ce-i al tău, dă-mi cheia și cară-te.

Fără ca să-mi răspundă măcar, tipul se întoarse în cameră. M-am apropiat de ușă, să văd dacă nu e și Jinx cu el. Înăuntru nu era însă decât el, întins pe pat în diagonală, singur cuc și

uitându-se posomorât la tavanul boltit, zugrăvit în alb. Pernele erau îngrămădite lângă tăblia de la căpătâi, iar cuvertura fusese dată la o parte și atârna pe podeaua de gresie. Lângă el, pe pat, era o carte deschisă care-mi aparținea: romanul *Țili* al lui Aharon Appelfeld. Nimic altceva nu părea să fi fost mutat din loc în cămăruță. Eu îmi țin lucrurile în ordine chiar și într-o cameră de hotel și toate păreau să fie la locul lor. Pe pupitrul mititel de lângă fereastra mare, arcuită, se afla mapa în care-mi consemnasem discuțiile cu Aharon, plus cele trei casete pe care le înregistrasem până atunci cu el și cărțile lui traduse în engleză. Cum casetofonul se afla în singura mea valiză, iar valiza era încuiată în șifonierul a cărui cheie se afla în portofelul meu, n-avea cum să-mi fi ascultat casetele. Poate că-mi cotrobăise prin lenjeria de corp, cămășile și șosetele pe care mi le țineam în sertarul din mijloc al comodei, poate că mai târziu îmi va fi dat să constat că mi le și pângărise în vreun fel, dar atâta timp cât nu sacrificase o capră în cadă, mă puteam considera, din câte știam, de-a dreptul norocos.

— Să știi că-l chem pe detectivul hotelului, i-am spus eu din ușă. Iar el o să cheme poliția. Ai pătruns prin efracție în camera mea. Mi-ai violat proprietatea privată. Nici nu știu dacă nu cumva ai furat ceva...

— *Eu* ți-am furat ceva?

Odată cu această întrebare, se întoarse cu fața spre mine și se săltă în capul oaselor pe marginea patului, luându-se cu mâinile de cap, așa că pe moment nu i-am putut vedea durerea așternută pe chip și asemănarea cu chipul meu, asemănare ce continua să mă fascineze și, în același timp, să mă înspăimânte. Nici el nu putea să mă vadă pe mine și asemănarea căreia îi

cedase, dintr-un motiv care numai clar nu era în detaliile vieții lui personale. Înțelegeam că oamenii se străduiesc să se transforme tot timpul, mânați de dorința universală de a fi altfel. Așa se face că, pentru ca să nu arate așa cum arată, să nu sune așa cum sună, să nu fie tratați așa cum sunt tratați, să nu sufere așa cum suferă etc., etc., oamenii își schimbă frizura, croitorul, consoarta, accentul, prietenii, își schimbă adresa, nasul, tapetul și chiar și forma de guvernământ, ca să fie cât mai mult sau cât mai puțin ei înșiși sau ca să semene cât mai mult sau cât mai puțin cu prototipul exemplar a cărui imagine o imită sau o repudiază obsesiv o viață întreagă. Nici nu se putea spune măcar că Pipik ar fi mers mai departe decât cei mai mulți dintre ei. Privit în oglindă, el evoluase deja într-un mod improbabil, devenind altcineva. De-acum nu-i mai rămăseseră multe posibilități de imitație și fantazări. Înțelegeam ce-nseamnă ispita respingerii propriului eu și a asumării unei măști imperfecte într-o manieră pe cât de inedită, pe atât de distractivă. Cedasem și eu unei asemenea ispite și nu doar acum, de curând, în fața soților Ziad și apoi a lui Gal, ci, într-o manieră mult mai substanțială, chiar în cărțile mele: arătam ca mine, mă comportam ca mine, ba chiar apelam la unele detalii convenabile din biografia mea și, cu toate astea, sub masca mea eram o cu totul altă persoană.

Aici însă nu era vorba de o carte și figura nu ținea.

— Dă-te jos din patul meu și cară-te! am zis eu.

Dar el luase cartea lui Aharon, *Țili*, și-mi arată cât de departe ajunsese cu lectura.

— Asta-i otravă curată, a zis. Are în ea tot ce încearcă să combată diasporismul. De ce ai o

părere așa de bună despre tipul ăsta când numai ei nu ne mai lipsea? Niciodată n-o să renunțe la problema antisemitismului. E temelia pe care își clădește întregul univers. Antisemitismul etern și ineluctabil. Omul e iremediabil vătămat de Holocaust... De ce vrei să-ncurajezi lumea să citească povestea asta plină de teroare?

— Nu te-ai prins. Nu vreau decât să te-ncurajez pe tine să te cărăbănești.

— Sunt uluit să constat că, dintre toți, tocmai tu, cel care ai scris tot ce-ai scris până-n prezent, ai fi cel mai dispus să readuci în prim-plan stereotipul victimei evreiești. Ți-am citit interviul cu Primo Levi, care a apărut anul trecut în *Times*. Am auzit că ai avut o depresie după ce s-a sinucis.

— Asta de unde ai mai auzit-o? De la Wałęsa?

— De la fratele tău. De la Sandy.

— Te cunoști cu frate-meu? Nu mi-a spus niciodată nimic.

— Intră. Închide ușa. Avem de discutat o mulțime de lucruri. De zeci de ani am fost uniți în fel și chip. Nu vrei să afli cât de uimitoare e povestea asta, nu-i așa? Nu vrei decât să scapi de ea. Și totuși totul a început încă din școala de pe Chancellor Avenue.

— Zău. Ai făcut școala la Chancellor?

Începu să cânte în surdină, cu un glas ușor baritonal – un glas înspăimântător de familiar –, câteva acorduri din imnul școlii de pe Chancellor Avenue, cu un text adaptat la începutul anilor '30 la melodia *În Wisconsin*, „...Noi vom face totul... ne vom strădui să fim mereu învingători... de ne puneți la-ncercare, ra-ra-ra...” Pe chipul lui îndurerat se așternu un zâmbet palid.

— Ți mai amintești de polițistul care te ajuta să treci strada la intersecția lui Chancellor cu

Summit? În 1938, anul când ai început să mergi la grădiniță. Ți amintești cum îl chema?

Cât timp mi-a vorbit, am aruncat o privire peste umăr în direcția scării și acolo, spre ușura mea, am zărit exact persoana pe care o căutam. Stătea pe palier. Un tip scund, îndesat, în cămașă, cu păr negru, lins, și o figură inexpresivă, ca o mască – sau cel puțin așa mi s-a părut mie de la distanța aia. Acum se uita la mine, fără să-și mai ascundă în vreun fel prezența și bănuiala că aici se întâmplă ceva necurat. Era polițistul în civil.

— Al, reîncepu Pipik, lăsându-și capul pe pernă. Al Curcanu', repetă el transportat.

În timp ce Pipik trâncănea în continuare, întins pe pat, polițistul în civil, fără să aștepte vreun semn, porni pe coridor spre ușa întredeschisă lângă care stăteam.

— Săreai în sus, ca să-l prinzi de braț, îmi aminti Pipik. Întindea brațele ca să oprească circulația, iar voi, prichindeii, săreați în sus și încercați să-i atingeți brațele în timp ce traversați. În fiecare dimineață. „Bună, Al!” și săreați să-i atingeți brațele. În 1938. Ții minte?

— Bineînțeles, am răspuns eu și am zâmbit spre polițistul care se apropia, ca să-i dau de înțeles că, deși aveam nevoie de el, situația încă nu îmi scăpa de sub control.

Omul se aplecă spre urechea mea și mormăi ceva. Vorbea în limba engleză, dar, din cauza accentului, la început n-am înțeles nimic din șușoteala lui.

— Poftim? am exclamat eu.

— Vrei să ți-o sug? m-a întrebat el în șoaptă.

— Aa, nu, mulțumesc! Am făcut o confuzie.

După care am intrat în cameră și am tras ușa după mine.

— Scuzați deranjul, am zis.

— Ți-l amintești pe Al?

M-am așezat în fotoliul de lângă fereastră, neștiind ce altceva să mai fac în situația de față, încuiat pe dinăuntru cu el.

— N-arăți deloc grozav, Pipik.

— Poftim?

— Arăți groaznic. Arăți bolnav. Afacerea asta nu-ți prieste deloc. Arăți de parcă ai dat de bucluc.

— Pipik? întrebă el, ridicându-se iar în capul oaselor. Pe mine mă faci *Pipik*? mă întrebă el disprețuitor.

— Nu te mai ambala așa. Cum altfel ai vrea să-ți spun?

— Lasă gargara... Am venit după cec.

— Care cec?

— Cecul *meu*!

— Al tău? Ei, haida-hai! Ți-a povestit vreo dată cineva, măi Pipik, de mătușă-mea, care trăia în Danbury? De sora cea mare a bunicului meu dinspre tată? Nu ți-a povestit încă nimeni despre Meema Gitcha a noastră?

— *Vreau cecul!*

— Ai auzit de Al Curcanu', iar cineva te-a învățat cuvintele imnului de la Chancellor, așa că, probabil, acum ar cam fi timpul să afli de Meema Gitcha, matusalemica noastră rudă, și cum o vizitam și îi dădeam telefon s-o anunțăm că am ajuns cu bine acasă după câte o astfel de vizită. 1938 te interesează așa de mult... dar acum e vorba de 1940.

— Nu *mie* îmi furi cecul ăla. Nu lui Smilesburger... ci *poporului evreu*.

— Te rog. *Te rog!* Ajunge. Meema Gitcha era tot evreică, să știi... *Ascultă-mă*.

Nu-mi era deloc clar ce fac, dar îmi ziceam în sinea mea că dacă o să preiau inițiativa și-o să dau din gură la nesfârșit, o să-l fac praf și pe urmă o să plec. Ca să... dar ce să fac?